

Ode aan vuilnismannen

Trots als een pauw staan de mannen voor de immens grote hal op het NDSM-terrein in Amsterdam-Noord. Flesje bier in de hand. Buil shag in de kontzak. In hun midden staat een vrouw, leunend op een oude omafiets. 'We gaan naar de States', zegt één van hen opgetogen, 'daar hebben ze hele mooie vuilniswagens.'

Een half uurtje daarvoor hebben de dertien mannen samen met zeven leden van de Dansgroep Krisztina de Châtel een ovationeel applaus over zich heen gekregen voor de voorstelling *Zooi*, één van de hoogtepunten van het Over het IJ-festival in Amsterdam. Ze werken in het Amsterdamse stadsdeel Oud-Zuid voor wat officieel de Dienst Afvalinzameling heet, maar zelf noemen ze zich gewoon vuilnismannen.

Zooi is het beste te omschrijven als een ode aan vuilnismannen – de mannen die ons dagelijks bevrijden van onze viezigheid, maar wier beroep op de statusladder der beroepen onderaan bungelt. Vuilnisman word je als je niks anders meer kan. Daardoor verzamelt zich, zo vermoeden wij, rondom de vuilniswagens een bepaald slag volk: rauw, gespierd, plat, types die fluiten als er een mooie meid langs komt. Een beroepsgroep waar we verder niet veel woorden aan vuil maken. En dan ineens staan ze daar in *Zooi* en zitten er avonden achter elkaar zo'n driehonderd mensen ruim een uur naar die stoere jongens te kijken.

Dat is in het begin wel even wennen. In een bijna lege hal, zo groot als een half voetbalveld, galmt theatrale muziek die klinkt alsof er een Middeleeuws kasteel bestormd moet worden. Dan schuiven de deuren open en stoomt een colonne stoere vuilniswagens met knipperlichten de hal binnen.

De voorstelling is begonnen.

We zien de mannen in hun fel oranje-blauwe pakken uit hun wagens stappen; we zien de dansers in hun blauw-oranje pakken te voorschijn komen en wat onmiddellijk opvalt is het contrast: grote mannen - kleine meisjes; bonkige lichamen – elastieke ledematen; hoekige bewegingen – gracieuze passen. Zo wordt het ook meteen neergezet als in een eerste scène vier vuilnismannen onderuit gezakt op twee banken zitten en vier danseressen er als elegante muggen om hen heen kronkelen.

Hier zijn twee verschillende werelden aan het werk.

Maar het fascinerende van *Zooi* is dat die twee werelden gedurende de voorstelling bijna ongemerkt met elkaar vervlochten raken. De stijve harken 'dansen' met hun auto's, met hun rijdende containers, met hun bezems op een manier die natuurlijk blijft. Je hebt nooit de indruk dat ze iets geforceerd moeten doen of op hun tenen moeten lopen. Ze zijn weliswaar in een uitzonderlijke situatie, een dansvoorstelling nota bene, terecht gekomen, en dat vinden ze zichtbaar een humoristisch gegeven (ze hebben een paar keer moeite om hun lachen in te houden), maar ze blijven zichzelf.

Sterker, naarmate de voorstelling vordert grijpen ze ongemerkt de hoofdrol; ze vertegenwoordigen immers het onverwachte van deze voorstelling. Eigenlijk kennen we de passen, de bewegingen, de gracieusheid, de rankheid, de timing van die echte dansers wel, daarvoor zijn we wel eens eerder een tribune op geklommen, maar wat die dekselse mannen beweegt, die vreemde eenden in de bijt, daar worden we steeds nieuwsgieriger naar. De professionals worden entourage, de vuilnismannen esthetiek; vrolijke, innemende kunst.

Dat effect is een geweldige prestatie van Krisztina de Châtel, die inmiddels een reputatie heeft opgebouwd in projecten met niet-(professionele) dansers, als American footballspelers, skaters, zangkoren en amateurdansers. Zij probeert het klassieke dansen

‘onder de mensen’ te brengen door hen naar bijzondere plaatsen te lokken, als musea en architectonische ruimtes. Daarbij snijdt het mes aan twee kanten: ze zoekt het publiek op, maar probeert tegelijkertijd de mogelijkheden van de dans zelf te verrijken.

En dat lukt. Het was ontwapenend. Als je die vuilnismannen na afloop zag stralen, mag je hopen dat hier een choreografische traditie uit voortkomt. Ineens krijgen de mannen een soort waardering die hen verder nooit ten deel valt. Ik zou graag stadswachten, politieagenten, caissières in supermarkten, conducteurs, parkeerwachters op scootertjes, medewerkers van de plantsoendienst, verpleegsters, ambulancepersoneel, kortom: al die beroepsbeoefenaren van wier diensten wij over het algemeen achteloos gebruik maken, op dezelfde manier zien glunderen. En waarom ook niet. Het zijn allemaal beroepen waar swing in zit, alleen zien we dat nooit. Het zou geweldig zijn als we er dans van maken. Ik kijk voor de rest van mijn leven anders naar een vuilnisman. Die blik gun ik alle andere beroepsbeoefenaren ook.

‘Gaan we echt naar de States?’, vraagt één van de vuilnismannen aan de vrouw op de oude omafiets. Ze glimlacht. *‘Het zou geweldig zijn’*, zegt ze. *Ze zet haar voeten op de trappers en rijdt weg. ‘Dag jongens, tot morgen’.*

‘Dag Krisztina’, roepen de mannen en nemen nog een slok.
Ze blijven nog even nagenieten.

Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist. Zie: www.josvdlans.nl